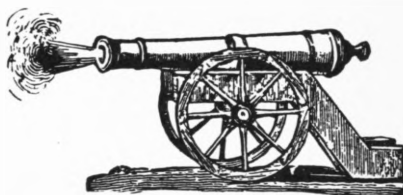

DEBAT

Af Jørgen Poulsen

Ingmar Bergmans nye film „Jungfrukällan“, som nogle af de svenske anmeldere var mere begejstret for end Göran O. Eriksson i sin anmeldelse i nærværende „Kosmorama“, vakte omkring premieren megen debat på grund af sine yderst krasse voldsscener – og for premieren gik der rygter om censurvanskeligheder. „Svenska Dagbladet“ bragte den 21. februar en enquête om filmen. Den fyldte omtrent en hel side, og deltagerne gav udtryk for synspunkter, der strakte sig lige fra „Den inger åskådaren äckel och avsky“ til „Den är ren som ett klassiskt drama.“

Kritikerne havde jo udtalt sig, og „Svenska Dagbladet“ spurgte en række andre, der nærmest må henregnes til den noget „flydende“ gruppe: intellektuelle (kun svenskere, så man leder desværre forgæves efter *Mogens Brandt*).

Eksborgmesteren *Erik Bendz* fandt, at filmen overvejende var ubehagelig, nu og da direkte modbydelig. „Efter min mening burde de uhygelige voldtægts- og mordscener være strøget af censuren eller i hvert fald være beklippet. Jeg kan ikke finde det nødvendigt fra et kunstnerisk synspunkt at gengive disse grimme og rå hændelser så detaljeret. En mere indirekte eller antydende billedfremstilling burde have kunnet gøre et lige så stærkt indtryk på tilskuerne og havde ikke behovet at modvirke filmens æstetiske opbygning eller dens religiøse budskab“. Bendz regner Bergman for en meget stor kunstner, men jævnfører „Jungfrukällan“ i Bergmans produktion med „En dåres försvars-tal“ i *Strindbergs* – værker, som kun specielt interesserede burde have adgang til.

Også den medicinske professor *Gunnar Björck* går stærkt imod filmen, som han kalder artificiel, hård, nuancefattig og unaturlig. „En sådan ophobning af brutalitet og ondskab har ingen hensigt.“ Og professoren spørger: „Hvor-

fra kommer dette behov for og denne dragning mod det onde hos „Jungfrukällan“s skaber?“

Men forfatterinden *Irja Browallius* har åbenbart oplevet *katharsis* ved synet af filmen. „Handlingen giver udtryk for en dyb fortvivlelse over ondskaben og bliver derfor almen-gyldig og tidløs“. Hun taler om, at sindet bliver renset af denne fascinerende stringente, kunstnerisk velafbalancerede, frenetiske og lyriske film.

Rektor *Hans Cnattingius* (sic!) fandt hverken filmen opbyggelig eller rystende, men pinlig, og siger indirekte, at censuren burde have grebet ind.

Igen forsvarer en forfatterinde filmen. *Ann Mari Falk* vender sig kraftigt mod dem, der råber på politi og censur, og som anklager Sveriges største filmskaber for at være en ungdommens forfører.

Hovrætsråd *Per-Erik Furst* finder, at man ikke følte noget videre for dramaets personer, at man ikke blev grebet af det. „Effekterne var for stærke“.

Heller ikke universitetslektoren *Tord Hall* synes af den letrørte type: „Slutningen gav mig ikke det store dramas befriende slutakkord. Jeg sad i stedet og tænkte på dimensionerne af det vandrør, der må være blevet gravet ned i jorden for at det tekniske biomirakel Jomfrukilden har kunnet arrangeres.“ Som filmens anmelder her i bladet anfører Hall, at dialogen nogle steder bryder stilen.

Blandt de øvrige deltagere er litteraturkritikeren *Björn Julén*, der roser filmen meget og fremhæver dens stramhed og enkelhed. Filmene ejer „rituel højhed“, endog i de hårdt realistiske scener.

Politimester *Nils Lünning* synes, at voldsscenerne er skildret sensationalistisk, medens stiftsadjunkt *Carl-Åke Söderberg* finder hver meter

af filmen kunstnerisk nødvendig. Voldtægts-scenen har på ham gjort et helt andet indtryk end de kolde, meningsløse voldsscener fra visse westerns.

En tredje forfatterinde, *Gunnel Vallquist*, finder voldtægtsscenen unødvendig for det æstetiske helhedsindtryk og siger, at den måske kan indgyde unge piger seksuallskræk. „Når forbrydelser fremstilles på film, bør det ske med større diskretion eller bedre psykologisk begrundelse. De følelser, som ellers fremkaldes, er livsfarlige – både for individ og kollektiv“.

★

Efter denne enquête, med så vidt forskellige udtalelser og med de begejstrede svenske premiereanmeldelser i tanken, var det med spænding og forventning, man gik ind og så „Jungfrukällan“ i Stockholm. Hvem havde ret?

Man mærkede straks, at „Jungfrukällan“ ikke er så helstøbt og afrundet en film som andre af Ingmar Bergmans instruktioner, særlig virker de voldsomme partier ude af balance med filmens rolige dele.

Et spørgsmål der melder sig hos en er: Hvor realistiske kan voldssekvenser egentlig gøres og dog forblive inden for filmens helhed? Der er to meget voldsomme afsnit i „Jungfrukällan“, dels selve røvernes voldtægt mod og drab af den unge pige, og dels pigens far, hr. Töres drab af

røverne. Denne sidste sekvens er meget realistisk og detaljeret drejet, og dens tempo er meget langsomt, især hvor man ser, hvordan hr. Töre støder sin kniv i en af røverne. Dette vises vel i filmen, for at man skal få indtryk af alvoren og det uafvendelige i hr. Töres hævnakt. Men ved sin realistiske gru sætter sekvensen sin kunstneriske styrke til og virker som en pinlig beskrivelse mere end en forståelig handling dikteret af vrede, sorg og selvbebrejdelse. Man rystes, men man føler ikke hr. Töres handling som et naturligt led i filmens fortælling.

Nogle deltagere i enquêten foreslår, at censuren skulle have grebet ind over for voldssekvenserne. Dette vender man sig imod, når det drejer sig om et værk som „Jungfrukällan“; der er en mening med dem, det er blot ikke lykkes kunstneren at få de valgte virkemidler til at indgå i helheden, de er blevet ydre effekter, der ikke går op i filmens poetiske og stemningsfyldte fortælling. Andre instruktører har brugt voldshandlinger i deres film og har herved åbnet nye perspektiver i handlingen, givet psykologiske forklaringer ad denne vej.

Bergman er en meget stor filmkunstner, der med sine billeder åbner nye verdener for os, og han har skabt film, som vi vil glædes over og føle os løftet af hver gang vi ser dem. „Jungfrukällan“ hører ikke til de største Bergmanfilm.

Birgitta Valberg og Max von Sydow i „Jungfrukällan“.